

MALWINA MISIĄG

Zjawisko przemocy

1. Wstęp

Zjawisko przemocy jest wciąż aktualnym i jednym z najistotniejszych problemów społecznych. W klasycznych definicjach zjawiska (np. I. Pospiszyl czy J. Mellibrudy) eksponowane są takie czynniki, jak: naruszenie ludzkich praw, czynienie szkody, ograniczenie wolności, ale niezależnie od sformułowań poszczególnych autorów – główny przekaz definicyjny zawsze oznacza sprawianie cierpienia i czynienie krzywdy drugiemu człowiekowi przez wykorzystanie przewagi¹. I tak w propozycji definicyjnej I. Pospiszyla przemoc to „wszystkie nieprzypadkowe akty naruszające osobistą wolność jednostki, które przyczyniają się do fizycznej albo psychicznej szkody drugiego człowieka i które wykraczają poza społeczne normy wzajemnych kontaktów międzyludzkich”². J. Mellibruda zwraca natomiast uwagę na jedną z najczęściej występujących form przemocy, tj. przemoc domową, określając ją jako „działanie lub zaniechanie dokonywane w ramach rodziny przez jednego z jej członków przeciwko pozostałym z wykorzystaniem istniejącej lub stworzonej przez okoliczności przewagi sił lub władzy, godzące w ich prawa lub dobra osobiste, a przede wszystkim w ich życie i zdrowie (fizyczne lub psychiczne), które powoduje u nich szkody lub cierpienie”³.

Przemoc domowa może być zarówno skutkiem, jak i przyczyną dysfunkcji w rodzinie, dlatego tak ważne jest przeciwdziałanie przemocy, tworzenie spójnego systemu pomocy osobom krzywdzonym. Według polskiego kodeksu karnego przemoc w rodzinie jest przestępstwem⁴. Natomiast oso-

¹ E. Trafiałek, *Przemoc w rodzinie jako wyzwanie interdyscyplinarne*, „Praca Socjalna” 5(2013), s. 56.

² I. Pospiszyl, *Razem przeciw przemocy*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 1999, s. 16–17.

³ J. Mellibruda, *Przeciwdziałanie przemocy domowej*, Instytut Psychologii Zdrowia PTP, Warszawa 2009, s. 10.

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, DzU 1997 nr 89, poz. 555 z późn. zm., art. 207.

bami doznającymi przemocy w rodzinie są najczęściej kobiety⁵ i dzieci⁶, rzadziej mężczyźni. Nie ulega wątpliwości, iż są to osoby słabsze fizycznie lub/i psychicznie bądź niezaradne życiowo.

Przemoc w rodzinie jest niezwykle trudnym, a zarazem delikatnym problemem, z jakim na co dzień zmagają się pracownicy socjalni, terapeuci i inni przedstawiciele szeroko rozumianych służb społecznych. Skuteczność wsparcia i pomocy zależy od ich profesjonalizmu, zaangażowania i przewidywania wszelkich działań związanych z agresją, przymusem i naruszeniem ludzkiej godności. W skali makro ich praca rzutuje też na poczucie bezpieczeństwa obywateli, zaufanie do instytucji pomocowych i skuteczność interwencji kryzysowej. W konsekwencji determinuje jakość życia – tak jednostkowego, jak i społecznego. Zatem problem przemocy, przemocy w rodzinie pozostaje otwarty, interdyscyplinarny i zawsze aktualny.

2. Problem przemocy – stan liczbowy

W 2012 r. zmienił się system rejestracji statystycznej w związku z przemocą domową. Do tej pory całość wskazanych danych znajdowała się w statystyce policyjnej. Obecnie policja posiada jedynie dane dotyczące działań podjętych w procedurze „Niebieskiej Karty” wyłącznie przez policję (bez danych z działalności innych upoważnionych do zwalczania przemocy domowej podmiotów pozapolicyjnych). Od 2012 r. dane dotyczące skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz realizacji procedury „Niebieskiej Karty” znajdują się w posiadaniu wydziałów polityki społecznej urzędów wojewódzkich (UW), a następnie przekazywane są do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Ponadto od 2014 r. wydziały polityki społecznej UW dysponują informacjami o realizacji przez ośrodki pomocy społecznej procedury dotyczącej przystąpienia pracowników socjalnych do czynności interwencyjnych na telefoniczne wezwanie policjanta, w sytuacji gdy sprawca przemocy jest zatrzymany i rodzina wyraża potrzebę wsparcia ze strony pracownika socjalnego.

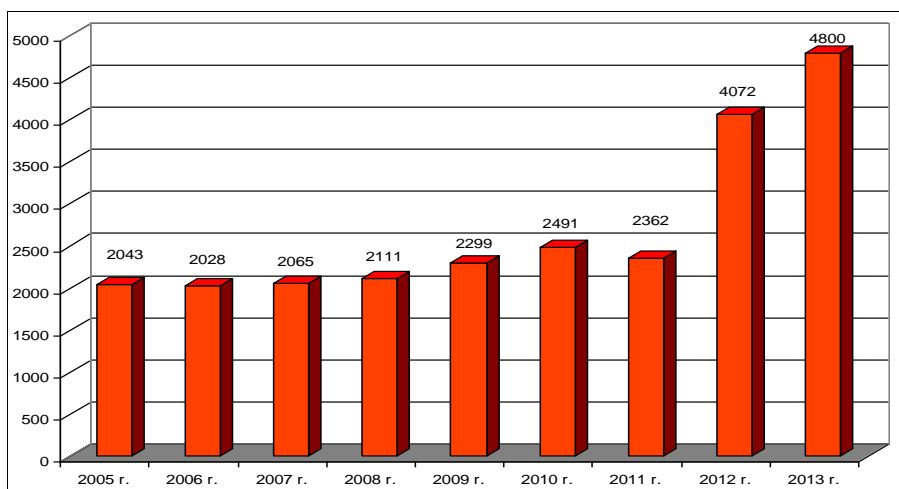
Stan ilościowy problemu przemocy został przedstawiony w oparciu o analizę ww. statystyk i dokumentów – udostępnionej informacji publicz-

⁵ Zob. B. Gruszczyńska, *Przemoc wobec kobiet w Polsce. Aspekty prawnokryminologiczne*, Oficyna Wolters Kluwer Business, Kraków 2007.

⁶ E. Jarosz, *Przemoc wobec dzieci*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1998; I. Pospiszyl, *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994, s. 21.

nej dotyczącej wskazanych zagadnień za lata 2013 i 2014 przez Wydział Polityki Społecznej Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego (PUW).

Według statystycznych danych policyjnych w 2013 r. w Polsce było łącznie 86 797 osób dotkniętych przemocą w rodzinie (w tym liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta” – 61 047), z czego 58 310 stanowiły kobiety (67,18% w stosunku do ogółu osób dotkniętych przemocą), 9233 – mężczyźni, 19 254 – małoletni. Natomiast liczba dzieci umieszczonych w niezagrożającym im miejscu (np. rodzina zastępcza, dalsza rodzina, placówka opiekuńcza) to 426⁷.



Wykres 1. Zidentyfikowana liczba rodzin, w których występuje problem przemocy domowej

Źródło: Ankieta dotycząca skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz realizacji procedury „Niebieskiej Karty” – dane za rok 2013 – zestawienie zbiorcze z analizą porównawczą, zał. nr 1 do pisma Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie dotyczącego udostępnienia informacji publicznej, zn. S.I.9452.1.2014.EK z dnia 15.10.2014

Z danych udostępnionych przez Wydział Polityki Społecznej PUW za rok 2013 wynika, że na 160 gmin znajdujących się na terenie województwa podkarpackiego w 158 występuje problem przemocy, który dotyczy 4800 rodzin, w tym w 1363 rodzinach przemoc występuje w częstotliwości od 2 do 5 razy w roku. W 408 rodzinach występuje 6 razy i więcej⁸. W Rzeszowie

⁷ *Przemoc w rodzinie – statystyka policji*, <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/50863,Przemoc-w-rodzinie.html>, data dostępu: 17.10.2014.

⁸ *Ankieta dotycząca skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz realizacji procedury „Niebieskiej Karty”* – dane za rok 2013 – zestawienie zbiorcze z analizą porównawczą, zał. nr 1 do

natomiast zjawisko przemocy występuje w 295 rodzinach, z tego w 127 z częstotliwością od 2 do 5 razy w roku, a w 77 – 6 razy i więcej⁹.

Analizując lata poprzednie, tj. od 2005 r., obserwuje się, iż skala problemu przemocy w rodzinie utrzymuje się na poziomie wzrostowym. Prezentuje to wykres 1 zawierający zidentyfikowaną liczbę rodzin, w których występuje problem przemocy domowej.

Biorąc po uwagę liczbę osób pokrzywdzonych w wyniku przemocy domowej w województwie podkarpackim w 2013 r., ich płeć oraz wiek, widać, że ogółem osób dotkniętych przemocą było 8337, w tym 4924 kobiety (co stanowi 59,06% ogółu poszkodowanych), 871 mężczyzn oraz 2542 dzieci (30,49% ogółu pokrzywdzonych), w tym 1661 do 13. roku życia, 881 od 14. do 18. roku życia oraz 107 niepełnosprawnych. Na 4924 kobiety dotknięte przemocą 457 znajdowało się w wieku powyżej 67. roku życia oraz 226 było niepełnosprawnych. Natomiast wśród 871 pokrzywdzonych mężczyzn w wieku poprodukcyjnym było 131 oraz 72 niepełnosprawnych. Porównując liczbę osób pokrzywdzonych według płci w latach 2005–2013 (wykres 2), zauważa się znaczne zwiększenie liczby kobiet dotkniętych przemocą w rodzinie¹⁰. Jednak na podstawie tych danych nie można wnioskować, że kobiety coraz częściej są dotknięte przemocą w rodzinie, co najwyżej, że nastąpił wzrost doinformowania społeczeństwa w zakresie problematyki przemocy wpływający na zwiększenie zaufania do podmiotów wszczynających procedurę „Niebieskiej Karty”.

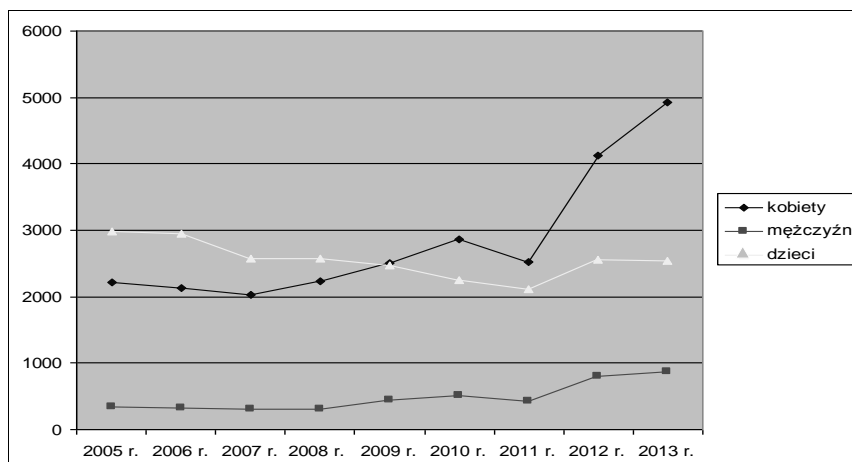
W Rzeszowie w 2013 r. przemocą dotkniętych było 411 osób, w tym 227 stanowiły kobiety, 22 w wieku poprodukcyjnym i 9 niepełnosprawnych. Mężczyzn dotkniętych przemocą w tym samym okresie było 35, z tego 10 po 67. roku życia oraz 4 niepełnosprawnych. Dzieci w stosunku do ogółu osób dotkniętych przemocą stanowiły 24,09%, w tym do 13. roku życia było 63 dzieci, od 14. do 18. roku życia 36 oraz 1 niepełnosprawne¹¹.

pisma Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie dotyczącego udostępnienia informacji publicznej, zn. S.I.9452.1.2014.EK z dnia 15.10.2014, s. 1.

⁹ *Ankieta dotycząca skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz realizacji procedury „Niebieskiej Karty”* – dane za rok 2013, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie, zał. nr 2 do pisma Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie dotyczącego udostępnienia informacji publicznej, zn. S.I.9452.1.2014.EK z dnia 15.10.2014, s. 1.

¹⁰ *Ankieta dotycząca skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz realizacji procedury „Niebieskiej Karty”* – dane za rok 2013 – zestawienie zbiorcze z analizą porównawczą z dnia 15.10.2014, s. 1.

¹¹ *Ankieta dotycząca skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz realizacji procedury „Niebieskiej Karty”* – dane za rok 2013, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie, z dnia 15.10.2014, s. 1.



Wykres 2. Porównanie liczby osób poszkodowanych w wyniku przemocy domowej w latach 2005–2013 – według płci

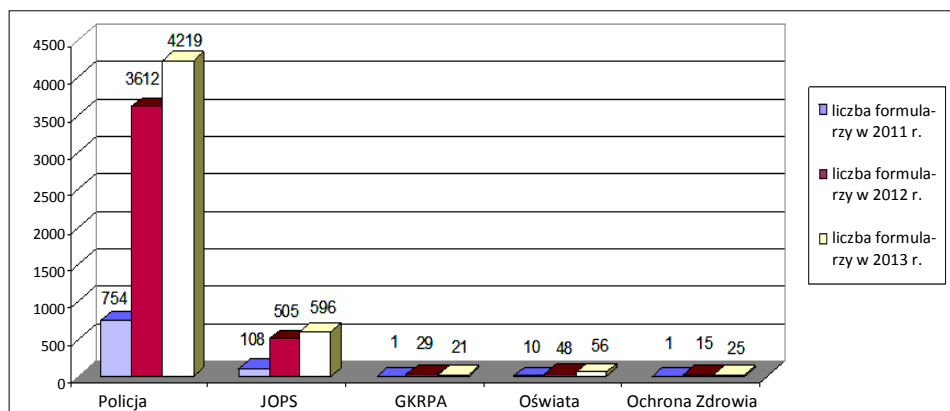
Źródło: Ankieta dotycząca skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz realizacji procedury „Niebieskiej Karty” – dane za rok 2013 – zestawienie zbiorcze z analizą porównawczą z dnia 15.10.2014

Wydział Polityki Społecznej PUW dysponuje informacją, że 158 ośrodków pomocy społecznej (OPS), w których w 2013 r. wystąpiło zjawisko przemocy, wskazało na występowanie na ich terenie następujących form przemocy: przemoc psychiczna/emocjonalna – 157, przemoc fizyczna – 152, przemoc ekonomiczna – 63, w 8 OPS-ach wystąpiły zaniedbania, a w 6 ośrodkach w 2013 r. miała miejsce także przemoc seksualna. Wiele z nich wskazało na połączenie kilku spośród ww. form przemocy¹². W Rzeszowie w 2013 r. odnotowano występowanie wszystkich form przemocy.

Mając na uwadze procedurę „Niebieskiej Karty”, w województwie podkarpackim w 2013 r. sporządzono ogółem 4917 formularzy – część A. W tym policja wszczęła 4219 procedur, jednostki organizacyjne pomocy społecznej (JOPS) – 596, gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych – 21, oświata – 56, ochrona zdrowia – 25¹³. Porównując liczbę formularzy „Niebieska Karta – część A” sporządzonych przez przedstawicieli poszczególnych służb w latach 2011–2013, zauważyć można, iż najbardziej zaangażowanymi podmiotami są policja i JOPS. Ponadto widoczny jest duży wzrost wszczynania procedury „Niebieskiej Karty” – zauważalne jest to przede wszystkim na przykładzie działalności policji.

¹² Ankieta dotycząca skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz realizacji procedury „Niebieskiej Karty” – dane za rok 2013 – zestawienie zbiorcze z analizą porównawczą z dnia 15.10.2014, s. 3.

¹³ Tamże.



Wykres 3. Porównanie liczby formularzy „Niebieska Karta – A” sporządzonych przez przedstawicieli poszczególnych służb – dotyczy lat 2011–2013

Źródło: *Ankieta dotycząca skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz realizacji procedury „Niebieskiej Karty”* – dane za rok 2013 – zestawienie zbiorcze z analizą porównawczą z dnia 15.10.2014

W Rzeszowie w 2013 r. sporządzono ogółem 304 formularze „Niebieskiej Karty – część A”, w tym w 193 przypadkach były to procedury wszczęte przez funkcjonariuszy policji, w 91 przez pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, w 5 przez członków gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, w 14 przez przedstawicieli oświaty, a tylko 1 przez przedstawiciela ochrony zdrowia¹⁴.

Według danych uzyskanych z PUW na terenie województwa podkarpackiego w 2013 r. w wyniku ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy zakończonych zostało 2410 spraw w ramach procedury „Niebieskiej Karty” (w tym 117 w Rzeszowie). Natomiast z powodu rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań na terenie województwa zakończonych zostało 676 spraw (w tym 53 w Rzeszowie)¹⁵.

Istotne jest także to, że na terenie województwa podkarpackiego w 2013 r. miały miejsce 4 przypadki odebrania dziecka z rodziny przez pra-

¹⁴ *Ankieta dotycząca skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz realizacji procedury „Niebieskiej Karty”* – dane za rok 2013, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie, z dnia 15.10.2014, s. 2.

¹⁵ Tamże, s. 3; *Ankieta dotycząca skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz realizacji procedury „Niebieskiej Karty”* – dane za rok 2013 – zestawienie zbiorcze z analizą porównawczą z dnia 15.10.2014, s. 5.

cownika socjalnego wykonującego obowiązki służbowe. W Rzeszowie w 2013 r. nie doszło do takich sytuacji¹⁶.

Ponadto podczas wykonywania swoich obowiązków służbowych lub zawodowych 222 pracowników socjalnych z terenu województwa podkarpackiego w 2013 r. (w tym 91 z Rzeszowa) w związku z powzięciem podejrzenia o popełnieniu ściganego z urzędu przestępstwa z użyciem przemocy w rodzinie powiadomiło policję, a 79 prokuraturę (brak takich powiadomień w Rzeszowie). Z kolei przedstawiciele zespołów interdyscyplinarnych (ZI) w tych samych okolicznościach na terenie województwa dokonali 372 zawiadomień policji (w tym 304 z Rzeszowa) oraz 490 zawiadomień do prokuratury (w tym 304 z Rzeszowa)¹⁷.

W ramach czynności interwencyjnych na telefoniczne wezwanie policjanta, w sytuacji gdy sprawca przemocy jest zatrzymany i rodzina wyraża potrzebę wsparcia ze strony pracownika socjalnego, na terenie województwa podkarpackiego pracownicy socjalni w I kwartale 2014 r. objęli pomocą i wsparciem 27 rodzin, natomiast w II kwartale 2014 r. 43 rodziny¹⁸.

3. Przemoc wobec dzieci

Prezentowane dane ilościowe dotyczące skali zjawiska przemocy wskazują, iż omawiany problem nie dotyczy jedynie relacji pomiędzy dorosłymi. To właśnie bicie dzieci stanowiło do niedawna powszechnie akceptowaną metodę wychowawczą¹⁹. I chociaż rodzina jest dla dziecka naturalnym środowiskiem jego prawidłowego rozwoju, to właśnie ją postrzega się jako główne źródło zagrożenia oraz występowania działań przeciwko dziecku²⁰. Ponadto dzieci wychowujące się w rodzinach z problemem przemocy stają się jej świadkami lub ofiarami. Narażone są na takie same

¹⁶ Tamże, s. 3, 5.

¹⁷ Tamże s. 4, 7.

¹⁸ *Informacja o realizacji przez ośrodki pomocy społecznej procedury dotyczącej przystąpienia przez pracowników socjalnych do czynności interwencyjnych na telefoniczne wezwanie policjanta, w sytuacji gdy sprawca przemocy jest zatrzymany i rodzina wyraża potrzebę wsparcia ze strony pracownika socjalnego*, zał. nr 3 do pisma Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie dotyczącego udostępnienia informacji publicznej, zn. S.I.9452.1.2014.EK z dnia 15.10.2014.

¹⁹ A. Lipowska-Teutsch, *Rodzina a przemoc*, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 1997, s. 31.

²⁰ M. Pindera, *Przemoc wobec dzieci w rodzinie* [w:] B. Szluz (red.), *Przemoc. Konteksty społeczno-kulturowe. Społeczne i rodzinne aspekty zjawiska*, t. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2007, s. 171.

formy krzywdzenia jak dorośli: przemoc fizyczną, psychiczną, seksualną oraz zaniedbanie. Do przemocy dochodzi bowiem wtedy, gdy dziecko jest pozbawione należytej opieki, poniżane, karane przez swoich rodziców lub opiekunów i doznaje z tego powodu cierpień, a niekiedy poważnych obrażeń ciała²¹.

Dzieci żyjące w rodzinie, w której dochodzi do przemocy, odczuwają ciągłe zagrożenie, które zmusza je do utrzymywania emocjonalnej czujności. Uczą się rozpoznawać sygnały i odczytywać zachowania rodziców, opiekunów, które mogą zapowiadać nadchodzące niebezpieczeństwo. Instynktownie reagują i zmieniają swoje postępowanie tak, aby zminimalizować przemoc i doznawane krzywdy. W sytuacji kryzysowej unikają kontaktu z osobą stosującą przemoc – ukrywając się przed nią, uciekając z domu – lub podejmują działania mające na celu załagodzenie sytuacji – stając się bezwzględnie posłuszne wobec sprawcy. Bardzo często dzieci krzywdzone są przekonane, że przemoc jest zjawiskiem „normalnym”, które występuje we wszystkich rodzinach. Jednak stopniowo dostrzegają, że to, co dzieje się w ich domu, nie jest powszechne. Wówczas odczuwają wstyd, a w konsekwencji wycofują się z kontaktów z rówieśnikami, unikają rozmów na temat sytuacji domowej. Zwykle do tego, że są dotknięte przemocą, przyznają się dopiero wtedy, gdy odnoszą poważne i widoczne urazy. Zdarza się jednak, że nawet wtedy zaprzeczają, iż sprawcą doznanej krzywdy jest osoba najbliższa (matka, ojciec)²².

I. Pospiszyl pisze, że im młodsza osoba w rodzinie, tym bardziej narażona jest na przemoc. Wskazując na to, odwołuje się do niektórych badań podających, że 40–45% dzieci do 5. roku życia trafiających do szpitala to ofiary złego traktowania przez rodziców, opiekunów. Zaznacza również, że w przypadku młodszych dzieci częściej krzywdzeni są chłopcy. Oni też doświadczają surowszych form przemocy. Wiek największego ryzyka dla chłopców to okres od 3. do 5. roku życia. Przemoc dotyczy także młodsze dzieci. Wobec dzieci w wieku 10–14 lat przemoc spada o jedną czwartą. Natomiast w wieku 15–17 lat przemocy doświadcza jedna trzecia dzieci²³. Młodzież w wieku 11–17 lat najczęściej doświadcza przemocy

²¹ D. Jaszczak-Kuźmińska, K. Michalska, *Zrozumieć przemoc w rodzinie. Poradnik dla osób doznających przemocy*, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2009, s. 13.

²² Tamże; B. Szluz, *Pracownik socjalny wobec zjawiska przemocy w rodzinie* [w:] B. Szluz (red.), *Przemoc. Konteksty społeczno-kulturowe. Społeczne i rodzinne aspekty zjawiska*, t. 1, s. 195–198.

²³ I. Pospiszyl, *Razem przeciw przemocy...*, s. 28.

rówieśniczej, natomiast dwa razy rzadziej staje się ofiarą przemocy ze strony dorosłych. Chłopcy z kolei dwa razy częściej niż dziewczyny stają się ofiarami przemocy rówieśniczej²⁴. Z tego wynika, iż najrzadziej karane fizycznie są dzieci dorosłe – około 8%. W tym wieku częściej karane są dziewczyny.

Sytuacja dziewcząt – jak zauważa I. Pospiszyl – jest bardziej złożona niż chłopców. Dzieje się tak dlatego, że dla chłopców wiek dorastania i wzrastająca siła fizyczna stają się do pewnego stopnia naturalną ochroną przed przemocą. Z kolei dziewczęta zaczynają stanowić potencjalny obiekt zainteresowania seksualnego (dziewczęta w wieku 11–17 lat dwa razy częściej niż chłopcy w tym samym wieku są wykorzystywane seksualnie bez kontaktu fizycznego²⁵), co zarówno ze względu na normy kulturowe, jak i potrzebę zapewnienia bezpieczeństwa skłania rodziców do zacieśnienia nad nimi kontroli mogącej wyrażać się w postaci przemocy. Nie można też wykluczyć ukrytych motywów działania rodziców, np. pragnienia zachowania dorastającej córki wyłącznie dla siebie. Proces wychowania chłopców ukierunkowany jest natomiast na ekspansję i samodzielność, dlatego rodzice stosunkowo wcześniej rozluźniają nad nimi kontrolę²⁶.

I. Pospiszyl zwraca także uwagę na większe narażenie na przemoc dzieci niechcianych, szczególnie dzieci młodocianych matek, oraz większą skłonność opiekunów do krzywdzenia dzieci niepełnosprawnych. Wadliwość postaw opiekunów ukierunkowana jest natomiast na dwie skrajne formy: nadopiekuńczość z jednej strony, surowość – z drugiej. Obie postawy wpływają destrukcyjnie i krzywdząco na dziecko. Nadopiekuńczość hamuje rozwój samodzielności oraz utrudnia zdobycie sprawności społecznej, nadmierna surowość wypacza socjalizację. Autorka wskazuje również na wzrost przemocy w rodzinach wielodzietnych²⁷.

Działania na rzecz przeciwdziałania przemocy wobec dzieci podejmowane są od początku XX w. Już E. Key w opublikowanej na początku poprzedniego stulecia pracy pt. *Stulecie dziecka* wyraziła nadzieję, że wiek XX stanie się okresem stworzenia nowego ładu w zakresie ochrony praw małego człowieka²⁸. I tak w latach 60. ubiegłego wieku wprowadzono określenie „syndrom dziecka maltretowanego”, które stało się medyczną jednostką

²⁴ J. Włodarczyk, K. Makaruk, *Ogólnopolska diagnoza problemu przemocy wobec dzieci – wyniki badania*, Fundacja „Dzieci Niczyje”, Warszawa 2013, s. 29.

²⁵ Tamże, s. 12.

²⁶ I. Pospiszyl, *Razem przeciw przemocy...*, s. 28.

²⁷ Tamże, s. 31.

²⁸ I. Pospiszyl, *Przemoc w rodzinie*, s. 28.

diagnostyczną²⁹. Natomiast po nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w 2010 r. oraz w wyniku prac legislacyjnych do ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy wprowadzony został następujący przepis: „Osobom wykonującym władzę rodzicielską oraz sprawującym opiekę lub pieczę nad małoletnim zakazuje się stosowania kar cielesnych”³⁰. Ponadto w celu usprawnienia opieki nad dziećmi z podejrzeniem Zespołu Dziecka Maltretowanego (ZDM) opracowano formularz „Niebieski Miś”, który określa standard oraz ułatwia postępowanie w różnych przypadkach krzywdzenia dziecka. Może być stosowany zarówno w opracowaniu dokumentacyjnym przypadków „ostrych”, jak i już hospitalizowanych. Jest pomocny w pracy o charakterze socjalnym oraz stanowi dokumentację uzupełniającą postępowanie dochodzeniowe³¹. Określone zostały także standardy przesłuchiwanie małoletnich świadków, przyjaznych pokoi przesłuchań oraz osób biorących w nich udział³².

4. Przemoc wobec osób dorosłych

Powszechność stosowania przemocy wobec osób dorosłych potwierdzają wszelkie badania statystyczne. Szczególnie często ich ofiarą padają kobiety. Ponadto z dokumentów dotyczących skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz realizacji procedury „Niebieskiej Karty” jasno wynika, że przemoc w rodzinie skierowana jest w przeważającej mierze na kobiety. Szacuje się, iż sprawcami 87% aktów przemocy wobec kobiet w Polsce są mężowie/partnerzy, a fizyczna agresja z ich strony jest częstszą przyczyną uszkodzeń ciała kobiet niż uszkodzeń ze strony obcych (napady i zgwałcenia) i z powodu wypadków samochodowych razem wziętych³³. Wszelkie badania problemu przemocy pokazują, że większość krwawych zbrodni dokonuje się rękami najbliższych, a zabójstwa kobiet są najczęst-

²⁹ D. Jaszczak-Kuźmińska, K. Michalska *Przemoc w rodzinie...*, s. 24.

³⁰ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, DzU 1964 nr 9, poz. 59 z późn. zm., art. 96.

³¹ T. Iwański, *Procedura „Niebieski Miś”, „Niebieska Linia”* 1(2008), <http://www.niebieska.pl/pismo/rocznik-2008/153-czasopismo/artyluly-nl/4550-procedura-niebieski-mis>, data dostępu: 22.10.2014.

³² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, DzU 1997 nr 89, poz. 555; Przyjazne przesłuchanie dziecka, art. 185a, 185b, <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-wobec-dzieci/przyjazne-przesluchanie-dziecka/>, data dostępu: 22.10.2014.

³³ U. Nowakowska, *Stereotyp ponad prawem*, „Prawo i Płeć” 1(2000), s. 6–11.

szymi zbrodniami małżeńskimi, ukrytymi pod powieściowym określeniem „zbrodnia w afekcie”³⁴. Ten fakt potwierdzają także badania prowadzone systematycznie przez Centrum Badania Opinii Społecznej od lat 90. ubiegłego wieku. Wskazują one, że co czwarty Polak (28%) deklaruje, iż zna osobiście lub z widzenia kobiety bite przez partnerów. Natomiast co trzecia kobieta (32%) deklaruje, że zna kobiety bite przez mężów. Choć trudno jest ujawniać osobiste doświadczenia przemocy w rodzinie i należy przypuszczać, że przynajmniej część takich przypadków jest przez respondentów przemilczana, to jednak na pytanie, czy kiedykolwiek zostali uderzeni podczas kłótni przez partnera, znacząca grupa badanych odpowiada twierdząco. Kobiety dwukrotnie częściej niż mężczyźni deklarują, że były ofiarami przemocy w domu. Do doznania przemocy ze strony męża przyznają się kobiety niezależnie od wieku, wykształcenia i miejsca zamieszkania. Większość Polaków (54%) uważa ponadto, że potrzebna jest zmiana przepisów, aby zapewnić kobietom właściwą ochronę przed przemocą w rodzinie³⁵.

Podobne statystyki przedstawia Raport Unijnej Agencji Praw Podstawowych z 2014 r., wskazując, że co trzecia Polka jest molestowana seksualnie, co dziesiąta pada ofiarą stalkingu, a 19% doświadczyło przemocy fizycznej bądź seksualnej³⁶.

Przemoc kobiet wobec mężczyzn jest zjawiskiem dużo rzadszym. Nie zdarza się, aby mężczyźni wiele razy doświadczali przemocy (uderzeń) ze strony swoich żon lub partnerek (wśród kobiet co dwudziesta). Więcej mężczyzn niż kobiet mówi też, że nigdy nie zostali uderzeni przez współmałżonki³⁷.

I. Pospiszył na podstawie pogłębionych badań przeprowadzonych na 140-osobowej grupie kobiet i mężczyzn dokonała analizy fizycznych form przemocy, których dopuszczali się w swoich związkach. Z wypowiedzi osób, które odpowiedziały (odmówiło 17,1% mężczyzn i 4,2% kobiet), wynika, że

³⁴ M. Jaspard, *Przemoc małżeńska w Europie* [w:] Ch. Ockrent (red.), *Czarna księga kobiet*, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2007, s. 206.

³⁵ *Przemoc i konflikty w domu – komunikat z badań*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2012, http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2012/K_082_12.PDF, data dostępu: 22.10.2014.

³⁶ *Raport Unijnej Agencji Praw Podstawowych „Przemoc wobec kobiet w UE: codziennie i w każdym miejscu”*, <http://instytut.pl/tl/Przemoc-wobec-kobiet-codziennie%26%23347%3Bci%26%23261%3B-w-UE.htm>, data dostępu: 20.10.2014.

³⁷ D. Duch-Krzysztozek, *Komentarz do artykułu Małgorzaty Dąbkowskiej „Alkohol i przemoc wobec kobiet – komentarz socjologa o wzajemnych związkach”*, „Alkoholizm i Narkomania” 1(2009), s. 24.

mężczyźni częściej niż kobiety popychają, szarpią, rzucają tym co pod ręką, policzkują, uderzają pięścią, kopią, duszą (o duszeniu mówi 4,2% mężczyzn, kobiety zaś w ogóle nie dopuszczały się takich zachowań). Kobiety, z natury słabsze fizycznie, w małżeńskich konfliktach częściej niż mężczyźni grożą użyciem noża i broni. „Bronią” mężczyzn jest ich tężyzna fizyczna, dlatego też zazwyczaj z ich strony dochodzi do rękoczynów. Skutki przemocy dotkliwsze są dla kobiet i jak wynika z ich relacji – 7,1% korzystało z pomocy szpitalnej lub ambulatoryjnej, z czego 2,1% więcej niż jeden raz³⁸.

Warte odnotowania są także badania zrealizowane metodami jakościowymi w Centrum Praw Kobiet przez D. Duch-Krzystoszek. Pokazują one, że przemocy ze strony mężów lub partnerów doświadczają kobiety o różnym statusie – te z podstawowym wykształceniem i te z wyższym, nieaktywne i aktywne zawodowo, pracujące dorywczo i mające swoje firmy, zależne ekonomicznie od mężów i zarabiające od nich wielokrotnie więcej, a wspierające ich merytorycznie i finansowo w ich zawodowych aktywnościach. Mężowie biją swoje żony pod wpływem alkoholu i na trzeźwo. Trauma kobiet bardzo często zaczyna się od początku małżeństwa lub gdy kobiety są w ciąży czy tuż po porodzie, czasem i po kilkunastu latach pożycia. Kobiety o przemocy w związku nie mówią nikomu, czasami wie o tym najbliższa rodzina, która „nie wtrąca się w nieswoje sprawy” lub nawet obwinia kobietę za zachowania mężczyzny³⁹.

Aby zrozumieć, dlaczego to właśnie kobiety bardzo często godzą się na przemoc w różnych formach – od bicia do niesprawiedliwego podziału obowiązków związanych z prowadzeniem domu i opieką nad dziećmi – należy przyjrzeć się procesowi ich socjalizacji – przygotowaniu do pełnienia roli społecznej związanej z płcią. Od dziewczynek bowiem wymaga się, aby były opiekuńcze, wrażliwe na cudze problemy, dbały o swą powierzchowność, lecz nie przejmowały inicjatywy w „podbojach seksualnych”. Nie jest dobrze widziana nadmierna niezależność, pewność siebie, skłonność do dominacji, agresywność, postawa rywalizacyjna. Wystarza się w nich przekonanie, że jedyny sukces, jaki liczy się w życiu kobiety, to stworzenie szczęśliwego domu, posiadanie dzieci. Oczekuje się od nich, aby odpowiednim zachowaniem i tworzeniem „miłej atmosfery” zatrzymały

³⁸ I. Pospiszyl, *Przemoc w małżeństwie*, „Problemy Rodziny” 4(1995), s. 33–37.

³⁹ D. Duch-Krzystoszek, *Kto rządzi w rodzinie. Socjologiczna analiza relacji małżeńskich*, Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2007; też, *Przemoc domowa a praca zawodowa kobiet [w:] Wybieram życie. Praca i godne życie dla kobiet ofiar przemocy*, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2008, s. 39–133.

męża w domu⁴⁰. Tym samym identyfikują one swoją tożsamość wyłącznie w kontekście związku z partnerem, a co gorsza – czują się bezpieczne i spełnione, jedynie gdy mają go u swego boku. Tak rozumiany ogląd męskiej dominacji przejawia się w sferze takich instytucji jak małżeństwo i rodzina, szkoła i środki przekazu⁴¹. A w związku z tym, że przemoc wobec kobiet i przypisywanie im podrzędnej i służebnej roli sięgają czasów starożytnych, patriarchy i wywodzący się z niego seksizm są wszechobecnie promowaną formą kultury, tak bardzo uniwersalną, iż kobiety ulegają tej formie podporządkowania.

Przemoc wobec kobiet pomimo dużego zasięgu i powszechności jej stosowania jako problem społeczny rozpatrywana jest od stosunkowo krótkiego czasu. Działania na rzecz utworzenia struktur umożliwiających efektywną pomoc kobietom doświadczającym przemocy zawdzięczamy ruchom feministycznym. To właśnie one zapoczątkowały tworzenie ugrupowań, stowarzyszeń mających na celu przeciwdziałanie przemocy wobec kobiet. Obecnie problemem tym zajmują się nie tylko organizacje kobiece, a również przedstawiciele organów władzy. Rada Europy w 2011 r. przyjęła, a Polska rozpoczęła pracę nad ratyfikacją konwencji stambulskiej w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej⁴². Działania promujące konwencję podejmuje także Amnesty International⁴³, określając ją jako instrument w walce przeciwko przemocy wobec kobiet, który ma się przyczynić do lepszej ochrony ofiar przemocy oraz zwiększenia wykrywalności i karanie tego rodzaju przestępstw. W Polsce w związku z pracami nad ratyfikacją wskazanej konwencji 27 stycznia 2014 r. weszła w życie nowelizacja Kodeksu karnego oraz Kodeksu postępowania karnego, która zmienia tryb ścigania przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. Zgodnie z nowymi przepisami wszystkie typy przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności ścigane są z urzędu, a nie jak dotychczas na wniosek pokrzywdzonego⁴⁴.

⁴⁰ A. Lipowska-Teutsch, *Rodzina a przemoc*, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 1997, s. 49.

⁴¹ Tamże, s. 48.

⁴² *Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej*, tłum. przygotowane na zlecenie Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, http://amnesty.org.pl/uploads/media/konwencja_przemoc_wobec_kobiet.pdf, data dostępu: 22.10.2014.

⁴³ *O Amnesty*, Ogólnosiwiatowy ruch ludzi działających na rzecz praw człowieka, <http://amnesty.org.pl/o-amnesty.html>, data dostępu: 22.10.2014.

⁴⁴ Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego, DzU 2013, poz. 849.

5. Profilaktyka przemocy

W ramach profilaktyki i przeciwdziałania zjawisku przemocy na terenie województwa podkarpackiego funkcjonują 4 specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, m.in. Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Nowej Sarzynie, Lesku oraz Korytnikach, a także Centrum Wsparcia i Rehabilitacji Społecznej i Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gorzycach. Istnieje ponadto 15 funkcjonujących samodzielnie bądź w ramach struktur powiatowych centrów pomocy rodzinie lub ośrodków pomocy społecznej – ośrodków interwencji kryzysowej (OIK). Mają one swoje siedziby w Ustrzykach Dolnych, Dębicy, Jasle, Niwiskach, Krośnie, Leżajsku, Lubaczowie, Łańcucie, Rudniku nad Sanem, Ropczycach, Górnem, Rzeszowie i Stalowej Woli. Do zakresu pomocy udzielanej przez OIK-i należą m.in.: wsparcie i pomoc psychologiczna, poradnictwo prawne, hostele dla osób wymagających natychmiastowego schronienia, realizacja programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową, grupy wsparcia dla osób doświadczających przemocy i indywidualne plany wyjścia z kryzysu osób w trudnej sytuacji życiowej, a także poradnictwo rodzinne. Działają ponadto 57 punktów konsultacyjnych (PK), punktów interwencji kryzysowej (PIK), udzielających pomocy osobom/rodzinom dotkniętym przemocą w rodzinie. Do ich zadań należy przede wszystkim prowadzenie konsultacji w zakresie psychoprofilaktyki i psychoterapii uzależnień, ze szczególnym uwzględnieniem przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Od 2014 r. funkcjonuje także 14 podmiotów realizujących programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

W ramach trzeciego sektora pomocy osobom/rodzinom dotkniętym przemocą w rodzinie udziela 13 organizacji pozarządowych, świadczących m.in. pomoc w przezwyciężeniu trudnych sytuacji życiowych, poradnictwo dla dzieci: pedagogiczne i psychologiczne, poradnictwo dla rodziców – rzecznik praw dziecka, również w ramach punktów konsultacyjnych edukację w zakresie przeciwdziałania przemocy, wsparcie świetlicowe dla dzieci z rodzin, w których występuje przemoc lub zagrożonych wystąpieniem zjawiska przemocy, a także udzielanie schronienia kobietom – ofiarom przemocy w rodzinie oraz ich niepełnoletnim dzieciom⁴⁵.

Zadania szczegółowe w zakresie działań profilaktycznych, edukacyjnych, pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej w sytuacji przemocy w ro-

⁴⁵ *Kontakty, przeciwdziałanie przemocy w rodzinie*, Podkarpacki Urząd Wojewódzki, <http://pwr.rzeszow.uw.gov.pl/>, data dostępu: 15.10.2014.

dzinie na terenie miasta Rzeszowa określa „Miejski program przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2012–2015”. Prezentuje on konkretny wachlarz działań w ramach poszczególnych zadań. Są to:

1. Podniesienie świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie:
 - a. edukacja publiczna, w tym m.in.: audycje radiowe, telewizyjne oraz publikacje w prasie lokalnej na temat przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zakup i dystrybucja materiałów profilaktycznych, utworzenie portalu internetowego zawierającego informacje o zjawisku przemocy i baz danych dotyczących miejsc udzielania pomocy,
 - b. organizacja badań, sondaży, opinii, lokalnych diagnoz i ekspertyz w zakresie przemocy, w tym ocena aktualnego stanu problemów związanych z przemocą w rodzinie, opracowanie procedur w placówkach oświatowych stosowanych w sytuacji przemocy wobec dzieci, opracowanie i przekazanie zainteresowanym podmiotom informacji na temat zadań realizowanych przez Miasto na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
2. Zwiększenie dostępności i efektywności działań profilaktycznych dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie adresowanych do różnych grup społecznych:
 - a. psychoedukacyjne programy profilaktyczne dla dzieci i młodzieży,
 - b. psychoedukacyjne programy dla rodzin, w tym rozwijanie umiejętności porozumiewania się w rodzinie, zajęcia warsztatowe dla rodziców z rozwoju seksualności dziecka – profilaktyka przemocy seksualnej,
 - c. szkolenia psychoedukacyjne dla wychowawców i pedagogów szkolnych, w tym m.in. edukacja na temat specyfiki funkcjonowania osób doświadczających przemocy i sprawców przemocy, edukacja na temat interwencji w sytuacji przemocy, warsztaty kształtujące umiejętności porozumiewania się z dziećmi i młodzieżą na temat przemocy itp.;
3. Zwiększenie kompetencji zawodowych pracowników służb, instytucji i organizacji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, w tym szkolenia, konferencje dla osób i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, pracujących z osobami doświadczającymi przemocy w rodzinie;
4. Dostosowanie zasobów istniejących na terenie Rzeszowa do potrzeb tworzonego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie, w tym wyposażenie placówek działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, dofinansowanie działalności Ośrodka Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej, wzmoc-

nienie kadrowe oraz wspieranie organizacji pozarządowych działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie;

5. Zapewnienie kompleksowej pomocy rodzinom, w których występuje przemoc, z uwzględnieniem potrzeb wszystkich członków rodzin, w tym interwencja kryzysowa, pomoc prawna dla osób doświadczających przemocy domowej, terapia i poradnictwo specjalistyczne, zapewnienie bezpieczeństwa w sytuacji zagrożenia zdrowia i życia osób doświadczających przemocy, terapia i rehabilitacja oraz realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych;
6. Zintegrowanie środowisk i działań na rzecz ograniczenia zjawiska przemocy w rodzinie, w tym:
 - a. organizacja narad i konferencji, udział w kampaniach lokalnych i ogólnopolskich poświęconych przeciwdziałaniu przemocy domowej,
 - b. organizacja i funkcjonowanie Miejskiego Zespołu Interdyscyplinarnego na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie⁴⁶.

Mając na celu zapobieganie zjawisku przemocy, na stronie internetowej podkarpacka policja zamieściła informacje dotyczące danych funkcjonariuszy nadzorujących bądź koordynujących realizację procedury „Niebieskiej Karty” w komendach miejskich i powiatowych policji województwa podkarpackiego⁴⁷.

Wydział Polityki Społecznej PUW ponadto w ramach profilaktyki przeciwdziałania przemocy promuje wszelkie inicjatywy zapobiegające temu zjawisku. Należy do nich m.in. ogólnopolski konkurs „Miłość z podbitym okiem? Listy nadziei. Twoja historia może uratować komuś życie” pod honorowym patronatem Marszałek Sejmu RP Pani Ewy Kopacz. Celem konkursu jest wsparcie ofiar przemocy domowej, zachęcenie do aktywnego sprzeciwu wobec niej oraz przełamywanie stereotypów na temat przemocy w rodzinie, która nadal jest w Polsce traktowana jako tabu.

W ramach profilaktyki przeciwdziałania przemocy prowadzone są także liczne kampanie społeczne. I tu również Wydział Polityki Społecznej PUW reklamuje i udostępnia informacje na temat kampanii: „Kocham, reaguję”, „Kocham, nie krzyczę”, „Kocham, nie biję”, prowadzonych w partnerstwie przez Fundację Krajowe Centrum Kompetencji, Fundację Dzieci Niczyje, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej oraz Komendę Główną Policji.

⁴⁶ *Miejski program przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2012–2015*, stanowiący załącznik do Uchwały nr XXII/463/2011 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 14 grudnia 2011 r.

⁴⁷ *Profilaktyka. Przemoc w rodzinie*, <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/50863,Przemoc-w-rodzinie.html>, data dostępu: 15.10.2014.

Działania na rzecz profilaktyki przemocy prowadzi ponadto Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” Instytutu Psychologii Zdrowia Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, które m.in. w czerwcu 2007 r. uruchomiło poradnię telefoniczną przeznaczoną dla wszystkich osób pokrzywdzonych przestępstwem, w tym ze szczególnym uwzględnieniem osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz jej świadków⁴⁸.

6. Przeciwdziałanie zjawisku przemocy

Obowiązki państwa dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie wynikają z międzynarodowych aktów prawnych i innych dokumentów zwyczaj dotyczących praw człowieka. Dla Polski znaczenie mają akty prawne i inne dokumenty stanowiące w ramach trzech systemów – systemu Organizacji Narodów Zjednoczonych, systemu Rady Europy oraz systemu Unii Europejskiej, przy czym największą rangę należy przepisywać umowom międzynarodowym zawartym w ramach tych trzech systemów ratyfikowanym przez Polskę i ogłoszonym w Dzienniku Ustaw⁴⁹.

Fundamentalnym aktem prawa wewnętrznego ustanowionym przez organ władzy ustawodawczej Polski w zakresie przeciwdziałania zjawisku przemocy i określającym zadania temu służące jest przyjęta 29 lipca 2005 r. ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie⁵⁰, następnie w znaczący sposób znowelizowana w 2010 r. Ustawa przed jej nowelizacją poza wyjaśnieniem definicji przemocy w rodzinie i członka rodziny zawierała przepisy merytoryczne obejmujące regulacje dotyczące zadań gminy, powiatu i województwa, wojewody i Ministra Pracy i Polityki Społecznej w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz współpracy z organizacjami pozarządowymi, zobowiązujące rząd do przyjęcia „Krajowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie” oraz właściwego ministra – do wydania rozporządzenia określającego standard podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, a także szczegółowe kierunki prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. W ustawie zawarto również przepis nakładający na osoby, które w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych powzię-

⁴⁸ *Pomoc dla osób doświadczających i świadków przemocy w rodzinie*, <http://www.niebieskalinia.pl/pomoc/poradnie-pogotowia>, data dostępu: 15.10.2014.

⁴⁹ Zob. S. Spurek, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Nowe zadania jednostek samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo Presshouse, Wrocław 2011, s. 15–37.

⁵⁰ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, DzU 2005 nr 180, poz. 1493 z późn. zm.

ły podejrzenie o popełnieniu przestępstwa z użyciem przemocy wobec członka rodziny, obowiązek zawiadomienia o tym policji lub prokuratora⁵¹.

Z kolei ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw⁵² dotyczy szeregu przepisów samej ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie – w szczególności zakresu zadań jednostek samorządu terytorialnego, „Krajowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie” i sprawozdania z jego realizacji, a także nakłada na gminę obowiązek powołania tzw. zespołu interdyscyplinarnego, który ma koordynować działania różnych instytucji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, oraz uprawnia pracownika socjalnego do odebrania dziecka z rodziny i umieszczenia go u innej, niezamieszkałej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej⁵³.

Diametralnym krokiem wprowadzonym przez ustawodawcę w znowelizowanej Ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie jest rozwiązanie prawne, które na nowo uregulowało procedurę „Niebieskiej Karty”. Dotychczas taka procedura realizowana była przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej, gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przede wszystkim przez policję. Na mocy art. 9d ust. 2 Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z 2010 r. do posługiwania się procedurą „Niebieskiej Karty” zobligowani zostali poza przedstawicielami wskazanych wyżej jednostek także reprezentanci oświaty i ochrony zdrowia⁵⁴. Niestety, dane dotyczące skali zjawiska przemocy w rodzinie i realizacji procedury „Niebieskiej Karty” z terenu miasta Rzeszowa za rok 2013 wskazują na nierówne zaangażowanie instytucji powołanych do egzekwowania zapisów ustawy. W Rzeszowie na ponad 300 sporządzonych „Niebieskich Kart” jedynie 14 pochodzi z oświaty, a 1 z ochrony zdrowia⁵⁵. Natomiast na 4917 sporządzonych formularzy na terenie województwa podkarpackiego 56 pochodzi z oświaty, 25 z ochrony zdrowia⁵⁶.

⁵¹ S. Spurek, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie...*, s. 43–43.

⁵² Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw, DzU 2010 nr 125, poz. 842.

⁵³ Tamże, s. 45–46.

⁵⁴ Ustawa z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, DzU 2005 nr 180, poz. 1493 z późn. zm., art. 9d ust. 2.

⁵⁵ *Ankieta dotycząca skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz realizacji procedury „Niebieskiej Karty”* – dane za rok 2013, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie, z dnia 15.10.2014, s. 5–6.

⁵⁶ *Ankieta dotycząca skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz realizacji procedury „Niebieskiej Karty”* – dane za rok 2013 – zestawienie zbiorcze z analizą porównawczą, z dnia 15.10.2014, s. 3.

Uruchomienie procedury „Niebieskiej Karty” następuje w sytuacji, kiedy do przedstawiciela ww. służb trafia informacja, na podstawie której może przypuszczać, iż w rodzinie dochodzi do przemocy. Informacja ta staje się impulsem do zarejestrowania takiego faktu i do uruchomienia działań o charakterze interwencyjnym. Wszczęcie procedury może nastąpić nie tylko w sytuacji, gdy zgłosiła ten fakt osoba doznająca przemocy, ale także z inicjatywy innych osób – świadków, w tym innych członków rodziny. Nie musi to być osoba, która była bezpośrednio obecna na miejscu zdarzenia – może to być także sąsiad, który słyszał odgłosy awantury, a następnie zaniepokoił go widok pobitej sąsiadki lub jej dziecka⁵⁷. Ustawodawca wskazuje, że podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą nie wymaga zgody ofiary przemocy. Tym samym przedstawiciele wskazanych podmiotów realizują procedurę „Niebieskiej Karty” na zasadzie współpracy i przekazują informacje o podjętych działaniach przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego⁵⁸. Szczegóły dotyczące realizacji procedury zostały wskazane w rozporządzeniu Rady Ministrów z 13 września 2011 r.⁵⁹ Zgodnie z nim przedstawiciele zobligowani do wszczynania procedury zobowiązani są wypełnić uniwersalny formularz „Niebieska Karta – A”. Dokument ten pozwala na zapisanie danych dotyczących osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą, osoby, którą podejrzewa się, że stosuje przemoc w rodzinie, a także osób, które zgłaszają problem przemocy, oraz danych świadków przemocy. Określa się w nim formy przemocy w rodzinie i inne działania sprawcy przemocy, takie jak: uszkodzenia lub kradzież mienia, zmuszanie do zażywania narkotyków, oraz czas trwania takich zachowań. Umożliwia się także zarejestrowanie, czy członkowie rodziny nadużywają środków psychoaktywnych, opisanie zachowań osób w trakcie interwencji oraz miejsca zdarzenia. Ponadto rejestruje się, czy i jakie zdarzenia były dotychczas podejmowane przez służby wobec członków danej rodziny, a także udziela informacji na temat działań podjętych przez przedstawicieli danego podmiotu w trakcie interwencji. Formularz „Niebieska Karta – A” szczególnie uwzględnia specyfikę niektórych służb (policji i ochrony zdrowia) i zawiera pytania odnoszące się do ich kompetencji i funkcjonowania. Pytania odnośnie do działań policji dotyczą m.in. zastosowania podczas interwencji środków przymusu bezpośredniego

⁵⁷ D. Jaszczak-Kuźmińska, K. Michalska, *Zespoły interdyscyplinarne. Procedura „Niebieskiej Karty”*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2012, s. 21–22.

⁵⁸ Ustawa z 29 lipca 2005 r., DzU 2005 nr 180, poz. 1493 z późn. zm., art. 9d ust. 3.

⁵⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, DzU 2011 nr 209, poz. 1245.

bądź zbadania stanu trzeźwości uczestników. Z kolei przedstawiciel ochrony zdrowia wypełnia oprócz części uniwersalnej blok dotyczący stanu zdrowia osoby, co do której podejrzewa, że jest ofiarą przemocy w rodzinie. Zgodnie z wolą ustawodawcy wypełnianie formularza musi odbyć się w obecności ofiary przemocy. Jednakże dopuszczalne jest jego wypełnianie później niż podczas pierwszego kontaktu z osobą doświadczającą przemocy, zwłaszcza wtedy, kiedy uniemożliwia to jej stan zdrowia. Wówczas ustawodawca nakazuje wypełnić formularz zaraz po ustaniu przyczyny uniemożliwiającej jego wypełnienie. Kiedy nawiązanie bezpośredniego kontaktu z ofiarą jest niewykonalne, ustawodawca dopuszcza możliwość wypełniania formularza bez tej osoby. Moralnym zadaniem służb jest zapewnienie osobie doświadczającej przemocy przyjaznych warunków do rozmowy, gwarantujących poczucie bezpieczeństwa i swobodę wypowiedzi⁶⁰. Wypełniony formularz „Niebieskiej Karty – A” niezwłocznie, nie później niż w ciągu 7 dni, jest przekazywany do przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego i następnie służy jako pierwsze i zarazem podstawowe narzędzie pracy w zespole. Podkreślenia wymaga, iż równolegle ze wszczęciem procedury podejmowane są działania mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa osobie doświadczającej przemocy w rodzinie⁶¹. W tym celu ustawodawca w Rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskiej Karty” i wzorów formularzy „Niebieska Karta” wymienia zadania poszczególnych służb⁶². Ponadto osobie pokrzywdzonej przekazuje się formularz „Niebieska Karta – B”, zawierający informacje, które pozwalają zrozumieć, co to jest przemoc w rodzinie, informacje o rodzajach przestępstw oraz informacje o placówkach, w których można uzyskać pomoc, o kompetencjach służb i formach udzielanej przez nie pomocy. Kolejne działania w ramach procedury odbywają się podczas posiedzeń zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W skład zespołu interdyscyplinarnego obligatoryjnie wchodzi przedstawiciele: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji

⁶⁰ D. Jaszczak-Kuźmińska, K. Michalska, *Zespoły interdyscyplinarne...*, s. 24–26.

⁶¹ A.M. Michałowska, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w świetle ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i przepisów kodeksu postępowania karnego z 1997 roku* [w:] E. Kowalewska-Borys (red.), *Problematyka przemocy w rodzinie. Podstawowe środki prawne osób pokrzywdzonych*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2012, s. 126.

⁶² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, DzU 2011 nr 209, poz. 1245, § 11–15.

pozarządowych⁶³. Członkami zespołu są również kuratorzy sądowi. Zgodnie z ustawą o kuratorach sądowych przedstawicielami mogą być zarówno zawodowi, jak i społeczni kuratorzy sądowi⁶⁴. Ustawodawca zaznacza, że do zespołu mogą wchodzić również prokuratorzy oraz przedstawiciele innych podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a ich obecność w zespole jest fakultatywna. Zespół interdyscyplinarny, na mocy ustawy, powołuje również tzw. grupy robocze, które podejmują działania pomocowe i interwencyjne w przypadku konkretnych rodzin, pracując w bezpośrednim kontakcie z tymi rodzinami. Skład grupy roboczej może być rozszerzony o przedstawicieli innych instytucji, jeśli będą to osoby, które znają problem i mogą być pomocne w rozwiązaniu, zatrzymaniu przemocy w danej rodzinie. Spośród członków zespołu interdyscyplinarnego wybierany jest przewodniczący, zastępca i sekretarz. Przewodniczący od momentu powołania pełni kluczową rolę, to do niego trafiają wypełnione formularze „Niebieskiej Karty – A”⁶⁵, które nie później niż w przeciągu trzech dni przekazuje członkom zespołu lub grupy roboczej. Ci z kolei na posiedzeniu zespołu lub grupy roboczej w obecności osoby, co do której istnieje podejrzenie, iż jest ofiarą przemocy w rodzinie, dokonują oceny sytuacji rodziny i wypełniają formularz „Niebieska Karta – C”. Należy zauważyć, iż niestawiennictwo osoby – ewentualnej ofiary przemocy nie wstrzymuje prac zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej. W obecności osoby podejrzanej o stosowanie przemocy w rodzinie członkowie zespołu wypełniają natomiast formularz „Niebieska Karta – D”⁶⁶.

Zespół interdyscyplinarny poza spotkaniami wynikającymi z procedury „Niebieskiej Karty” realizuje także obowiązki wynikające z zadania własnego gminy, jakim jest realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, a także integruje i koordynuje działania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Swoje zadania zespół wykonuje w szczególności przez diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie, podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu

⁶³ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r., DzU 2005 nr 180, poz. 1493 z późn. zm., art. 9a ust. 3.

⁶⁴ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych, DzU 2001 nr 98, poz. 1071 z późn. zm., art. 2, ust. 1.

⁶⁵ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r., DzU 2005 nr 180, poz. 1493 z późn. zm.; A. Filipek, *Zespoły interdyscyplinarne ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, „Praca Socjalna” 2(2013), s. 29.

⁶⁶ A.M. Michałowska, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w świetle ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i przepisów kodeksu postępowania karnego...*, s. 127.

zjawisku, inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą, rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym oraz inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie⁶⁷. Do zadań grupy roboczej należy z kolei opracowanie i realizacja planu pomocy rodzinie dotkniętej przemocą, monitorowanie sytuacji, dokumentowanie działań podjętych wobec tej rodziny oraz działań podjętych wobec poszczególnych jej członków⁶⁸. Grupa robocza w celu zatrzymania przemocy w rodzinie może realizować jeszcze inne działania, wykraczające poza wymienione w ustawie, jeżeli tylko będą niezbędne i konieczne⁶⁹.

Istotną zmianą wprowadzoną do polskiego porządku prawnego na mocy nowelizacji z 2010 r. jest instytucja nakazu opuszczenia mieszkania zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym przez sprawcę przemocy, orzeczonego w postępowaniu przygotowawczym. Środek ten może zostać zastosowany przez prokuratora lub przez sąd, przy czym przez ten ostatni podmiot również w postępowaniu przygotowawczym⁷⁰. Jednakże jak zauważają przedstawiciele Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie, osoby doświadczające przemocy napotykają trudności w zastosowaniu art. 11 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie dotyczącego nakazu opuszczenia lokalu przez sprawcę przemocy, gdyż zarówno w kontakcie z prokuraturą, jak i sądem otrzymują informację o braku możliwości prawnych zastosowania tego przepisu⁷¹.

Ważny jest także przepis, który na etapie prac parlamentarnych wzbudził najwięcej kontrowersji – to zakaz stosowania kar cielesnych przez osoby wykonujące władzę rodzicielską oraz sprawujących opiekę lub pieczę nad małoletnim, wprowadzony do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. S. Spurek wskazuje, że zakaz ten ma przede wszystkim charakter edukacyjny i nie został opatrzony w przepisie żadną sankcją oraz że w ślad za wprowadzeniem tego przepisu uzupełniono obowiązki gminy i powiatu o zadania związane z kompetencjami i metodami wychowawczymi rodziców i opiekunów⁷².

⁶⁷ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r., DzU 2005 nr 180, poz. 1493 z późn. zm., art. 9b ust. 2, pkt 1–5.

⁶⁸ Tamże, art. 9b ust. 3, pkt 1–3.

⁶⁹ A. Filipek, *Zespoły interdyscyplinarne...*, s. 29.

⁷⁰ S. Spurek, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie...*, s. 46–47.

⁷¹ *Ankieta dotycząca skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz realizacji procedury „Niebieskiej Karty”* – dane za rok 2013, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie, z dnia 15.10.2014, s. 6.

⁷² S. Spurek, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie...*, s. 47.

W ramach przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2010 r. znowelizowano także: ustawę o pomocy społecznej, ustawę o świadczeniach z opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, ustawę o policji, Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks postępowania cywilnego, Kodeks karny, Kodeks postępowania karnego, Kodeks karny wykonawczy⁷³.

Ponadto na mocy rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 22 października 2010 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie osoba dotknięta przemocą w rodzinie ma prawo do uzyskania bezpłatnego zaświadczenia lekarskiego dokumentującego odniesione obrażenia⁷⁴.

Oprócz powyższych zadań przeciwdziałających przemocy w rodzinie od 1 stycznia 2014 r. do użytku służbowego w policji wdrożono dwa narzędzia służące policjantom do opracowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie, tj. część A – przemoc wobec osób dorosłych oraz część B – przemoc wobec dzieci. Narzędzia te opracowane zostały przez Komendę Główną Policji we współpracy z Fundacją „Dzieci Niczyje” oraz Ogólnopolskim Pogotowiem dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”. Każde z narzędzi składa się z kwestionariusza szacowania ryzyka oraz algorytmu postępowania policjanta. Oba kwestionariusze zawierają 13 czynników zagrożenia życia i zdrowia ujętych w formie pytań. Liczba pozytywnych odpowiedzi w kwestionariuszu ma ułatwić policjantowi przeprowadzającemu interwencję podjęcie adekwatnych do sytuacji działań (np. zatrzymanie osoby, co do której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc). Celem narzędzi szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie jest podniesienie skuteczności działań podejmowanych przez policjantów przeprowadzających interwencje oraz zapewnienie bezpieczeństwa osobom dotkniętym przemocą poprzez minimalizowanie zagrożenia życia i zdrowia tych osób. W związku z powyższym na terenie województwa podkarpackiego wprowadzona została procedura postępowania dotycząca zapewnienia przez ośrodki pomocy społecznej gotowości przystąpienia przez pracowników socjalnych do czynności interwencyjnych na telefoniczne wezwanie policjanta, w sytuacji gdy sprawca przemocy jest zatrzymany i rodzina wyraża potrzebę wsparcia ze strony pracownika socjalnego. Procedura jasno określa zasady postępowania zarówno policjan-

⁷³ Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw, DzU 2010 nr 125, poz. 842.

⁷⁴ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 października 2010 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie, DzU 2010 nr 201, poz. 1334.

tów, jak i pracowników socjalnych w zakresie przeciwdziałania zjawisku przemocy⁷⁵. Natomiast czynności w jej ramach podejmowane są do momentu faktycznego uruchomienia działań pomocowych w ramach procedury „Niebieskiej Karty”, po czym powinna nastąpić ich kontynuacja lub rozwiązanie w ramach tej procedury. Sugeruje się ponadto, aby pracownik socjalny podejmujący ww. działania był powołany w skład grupy roboczej pracującej z daną rodziną.

Wydział Polityki Społecznej PUW opracował ponadto oraz systematycznie aktualizuje „Procedury postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie – materiały instruktażowe, zalecenia dla osób realizujących te zadania”. Zawierają one w swojej treści m.in. definicję przemocy w rodzinie, krótką charakterystykę tego zjawiska, zarys działań, jakie powinny zostać podjęte w ramach interwencji kryzysowej ukierunkowanej na pomoc osobom poszkodowanym w wyniku przemocy w rodzinie, opis systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Polsce oraz model procedury postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie dla jednostek i służb podejmujących działania w tym zakresie⁷⁶.

7. Wnioski

Przemoc w rodzinie pojawiająca się w wyniku trudnego do zdefiniowania splotu różnych niekorzystnych dla człowieka czynników stanowi bardzo poważny problem społeczny. Przyczynia się do deformacji najważniejszego środowiska życia człowieka – rodziny. Jak wynika z danych udostępnionych przez Podkarpacki Urząd Wojewódzki, w 2013 r. w województwie podkarpackim zjawiskiem tym dotkniętych było 4800 rodzin (8337 osób), natomiast w samym Rzeszowie 295 rodzin (411 osób). Osobami, które najsilniej dotyka przemoc, są kobiety i dzieci.

Z roku na rok wzrasta intensyfikacja działań służb i instytucji w ramach procedury „Niebieskiej Karty”, poziomu identyfikacji osób poszkodowanych oraz tych, które przemoc w rodzinie stosują. Lepsze rozpoznanie środowisk

⁷⁵ Informacja Wydziału Polityki Społecznej Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego skierowana do Dyrektorów/Kierowników Ośrodków Pomocy Społecznej, Rzeszów, z dnia 30.12.2013.

⁷⁶ *Procedury postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie – materiały instruktażowe, zalecenia dla osób realizujących te zadania*, Podkarpacki Urząd Wojewódzki, Rzeszów 2013.

dotkniętych przemocą w rodzinie pozwala na podejmowanie kompleksowych i interdyscyplinarnych działań pomocowych. Szczególne działania w tym zakresie podejmują ośrodki pomocy społecznej zapewniające zaplecze organizacyjno-techniczne dla zespołów interdyscyplinarnych. Prowadzą one m.in. czynności mające na celu niesienie pomocy wszystkim członkom rodzin uwikłanym w przemoc domową: poszkodowanym, świadkom, a także stosującym przemoc.

W przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie napotyka się wiele trudności i problemów. Zaliczamy do nich przede wszystkim:

- utrudniony dostęp do placówek poradnictwa specjalistycznego oraz wykwalifikowanych specjalistów,
- niechęć do współpracy ofiar i świadków przemocy,
- wycofywanie się osób poszkodowanych z podejmowanych działań,
- trudności w relacjach z osobami stosującymi przemoc, brak narzędzi nakłonięcia ich do współpracy,
- brak możliwości szybkiego odizolowania osoby poszkodowanej od sprawcy przemocy,
- opieszałość działań sądu, prokuratury, umarzanie spraw,
- brak środków finansowych w gminach na działalność zespołów interdyscyplinarnych oraz działania pomocowe,
- zmniejszająca się motywacja lub brak motywacji do pracy u członków zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych, brak zaangażowania, unikanie udziału w posiedzeniach, niechęć do rzetelnego dokumentowania prowadzonych czynności,
- brak lub trudna współpraca ze służbą zdrowia, policją, sądami, kuratorami i innymi podmiotami⁷⁷.

Ośrodki pomocy społecznej mają świadomość niskiej skuteczności podejmowanych czynności oraz nadmiernego obciążenia obowiązkami wynikającymi z działań prowadzonych w ramach procedury „Niebieskiej Karty”.

Opisane problemy stanowią niepokojący sygnał. W związku z tym powinny stać się bodźcem do poszukiwania nowych rozwiązań w celu wprowadzenia takich zmian w systemie pracy z przemocą, które okażą się realnie skuteczne, a w konsekwencji wpłyną na poczucie bezpieczeństwa obywateli oraz zaufanie do instytucji pomocowych.

⁷⁷ Ankieta dotycząca skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz realizacji procedury „Niebieskiej Karty” – dane za rok 2013 – zestawienie zbiorcze z analizą porównawczą z dnia 15.10.2014, s. 9.

The phenomenon of violence

Abstract

The article presents an analysis of the phenomenon of violence, one of the most crucial social problems affecting modern family. The quantitative data concerning the range of the problem shows that the people most affected with violence are women and children, and the people suspected of using violence in families are men. Moreover, the data indicates the forms of violence most often reported by the victims. Bearing in mind the fact that the problem of violence is both the result of and the reason for a family dysfunction, it is crucial to emphasize the importance of preventing and counteracting violence as well as creating a consistent system of aid for the wronged. It is the social workers, police officers, therapists and other representatives of widely understood social services who on daily basis prevent family violence with actions based on legal acts. The effectiveness of their actions depends on their professionalism and commitment which influence the citizens' feelings of security and trust in assisting institutions.

Keywords: violence, violence against women, violence against children, prevention of violence, counteracting violence